Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

FORTUNATO MINNITI

BENITO MUSSOLINI

omul care i-a cucerit pe italieni și i-a târât într-un război mondial

prefață de PASQUALE CHESSA

LITERA®

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

CUPRINS

Prefață 7

VIAȚA 10
Politica 12
La putere 30
Înfrângerea 48
Genealogie 81

IMAGINI 82

CRONOLOGIE 188

BIBLIOGRAFIE 190

CREDITE FOTOGRAFICE 191

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

POLITICA

Anii de formare

Benito Andrea Amilcare Mussolini se naște la Dovia, diviziune a comunei Predappio, în provincia Forlì-Cesena, regiunea Romagna, pe 29 iulie 1883. Mama sa, Rosa Maltoni, are 25 de ani și este învățătoare de țară; tatăl, Alessandro, fierar, are 29 de ani și idei revoluționare. De aceea, el îi dă primului său născut numele președintelui și apărătorului Republicii Mexic, Benito Juarez, un *indio*, pe cel al liderului socialismului italian, Andrea Costa, și pe cel al lui Amilcare Cipriani, garibaldist, apărător al Comunei din Paris, ulterior deportat, anarhist și aflat de doi ani în temniță în Italia pentru un delict pe care nu îl comisese. Cel de al doilea băiat, Arnaldo, se naște în 1885, urmat de Edvige, în 1888.

Când Benito avea nouă ani și terminase primele două clase elementare la școala unde preda mama lui, Alessandro cedează în fața insistențelor soției și îl înscrie pe copil la Colegiul Călugărilor Salesieni din Faenza. După nici doi ani, băiatul este exmatriculat pentru că își rănise la mână un coleg cu un briceag. După ce a luat, ca elev privat, examenul de absolvire a școlii elementare, este înscris, în 1895, la Regia Scuola Normale, adică Institutul Pedagogic, din Forlimpopoli. Nici aici nu lipsește un act de violență care duce la exmatriculare. În ianuarie 1898 rănește la coapsă un coleg, tot cu un briceag. Totuși, Benito este reînscris la școală pentru ultimul an de studii și, pe 8 iulie 1901, obține diploma de absolvență: are 18 ani și e în căutarea unei slujbe.

Prima cale de ales este cea a învățământului, pe care o urmează la școala din Pieve Saliceto, în diviziunea Gualtieri, o comună din regiunea Reggio Emilia, unde predă din februarie până în iunie 1902. Însă, la sfârșitul anului școlar, tânărul învățător se hotărăște să emigreze în Elveția. Pleacă în iulie și trăiește modest mulțumită unor slujbe precare: salahor, băiat de prăvălie la un negustor

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

de vinuri și de mezeluri, căruţaş. În schimb, toate gândurile lui se îndreaptă spre politică. La Forlimpopoli frecventase o filială a Partidului Socialist. La Lausanne, Mussolini devine secretar al Asociaţiei Zidarilor și Salahorilor; scrie articole și, mai cu seamă, ţine discursuri în multe orașe. Autorităţile elveţiene îl arestează de patru ori, prima dată pentru vagabondaj, următoarele din considerente politice. Devine prieten cu Angelica Balabanov, o socialistă rusă care îl ajută și îi sugerează să citească texte politice și filosofice.

Chemat la recrutare în martie 1904, nu se prezintă. În mai începe să frecventeze cursurile Facultăţii de Ştiinţe Sociale din Lausanne, la care predă sociologul și economistul Vilfredo Pareto. Tânărul muncitor revoluţionar îmbracă astfel haine de student socialist, ba chiar burghez, și îi place să se fotografieze împreună cu socialiștii. În august este condamnat la un an de închisoare pentru dezertare. Dar, la jumătatea lui noiembrie, Mussolini profită de amnistia promulgată de rege cu prilejul nașterii prinţului moștenitor Umberto și se întoarce acasă. Astfel s-a încheiat un ciclu al vieţii sale. Și-a dovedit lui însuși capacităţile

• *O fotografie a lui Mussolini în 1904, în Elveţia, unde, printre altele, a fost student al lui Vilfredo Pareto. Îmbrăcămintea aleasă este cea a unui tânăr burghez cult și bine educat.*

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

de care dispune. Fără îndoială, formarea lui politică s-a îmbogățit și s-a eliberat de provincialisme, ducându-l spre poziții revoluționare. Ca atare, este potrivnic socialismului moderat și reformist al lui Filippo Turati. Crede cu tărie în necesitatea de a răsturna vechiul regim, combătându-i pe patroni, pe preoți și pe militari.

Totuși, pentru moment, acestora din urmă trebuie să le dea ascultare, fiind înrolat pe 5 decembrie în Regimentul 10 bersalieri (vânători de munte), la Verona. Lăsat la vatră în septembrie 1906, reîncepe să predea în noiembrie, de astă dată la Tolmezzo, în Friuli, dar și acum fără să aibă mari satisfacții.

Încearcă să facă un salt de calitate, iar în noiembrie 1907 participă și ia examenul de abilitare ca profesor de limba franceză, pe care o învățase în Elveția. Astfel, în februarie 1908 obține un post de profesor la colegiul Calvi din Oneglia, orășel din Liguria administrat de socialiști, unde își poate continua activitatea politică și jurnalistică. În iunie este dat afară: experiența lui de profesor se încheie. Activitatea care îl interesează este politica militantă; aceasta îl aduce în piață la Forlì în primele săptămâni ale lui iulie. În confruntările care îi pun față în față pe proprietari și pe arendași cu muncitorii cu ziua, participă la manifestații și este arestat și condamnat la trei luni de închisoare – reduse în apel la 12 zile – pentru că îl amenințase cu un baston pe un gestionar de treierătoare.

Emigrație, jurnalism, sindicat, confruntări în piață, arestări: Mussolini a acumulat experiența necesară pentru o muncă politică cu normă întreagă, singura care îl interesa cu adevărat. Și încă o dată o ia de la capăt din străinătate.

Pentru formarea politică a lui Mussolini este relevantă șederea lui în Trento, oraș al Imperiului Austro-Ungar, unde orice problemă politică și socială trebuie să dea socoteală iredentismului. Ajunge acolo pe 6 februarie 1909 ca să ia în primire secretariatul Camerei de Comerț. Pentru prima oară conduce un ziar, *L'Avvenire del lavoratore*, și colaborează la ziarul *Popolo* condus de Cesare Battisti, care în august îl numește redactor-șef. Izbucnesc polemici cu catolicii, mai ales cu cei care se strâng în jurul gazetei *Trentino* condusă

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

de Alcide De Gasperi, și îl costă o arestare și trei zile de carceră. Denunţat în repetate rânduri, are tot mai multe probleme cu justiţia. Pe 10 septembrie este arestat din nou și acuzat că a pregătit „planuri subversive". Deși absolvit la proces, este, totuși, expulzat și astfel, pe 26 septembrie, este nevoit să treacă din nou graniţa.

Un revoluționar

În octombrie 1909, îl găsim pe Mussolini din nou la Forlì, conștient că muncitorii de pe teritoriile italiene ale Imperiului Austro-Ungar, dar și cei din Italia trebuie să se confrunte cu o problemă pe care nimeni nu și-o pusese până atunci: aceea a apartenenţei lor politice într-o comunitate națională. În Forlì, Partidul Socialist îi încredinţează secretariatul federaţiei locale. Tânărul revoluţionar face un salt de calitate faţă de munca sindicală, în care sunt prevalente instanţele organizatorice, și trece la o muncă politică în adevăratul sens al cuvântului, în care imaginaţia trebuie să ia avânt, forţa de persuasiune să fie maximă, strategiile să fie pe măsura acesteia, iar capacitatea de punere în practică să domine totul.

Forlì înseamnă acasă. De fapt, o cunoaște pe Rachele Guidi, fiica de șaptesprezece ani a concubinei tatălui său Alessandro, împreună cu care se duce să locuiască. Pe 10 septembrie 1910 se naște prima lui fiică, Edda.

În această perioadă Mussolini trăiește (în sărăcie) din politică: conduce *La lotta di classe* și se remarcă imediat prin violenţa luărilor de poziţie mai ales contra burgheziei. La 27 de ani este de-acum șeful recunoscut al socialiștilor din Forlì, un grup extrem de combativ, mereu în prima linie în orice bătălie ideologică sau politică. Spre sfârșitul lunii octombrie 1910, tânărul secretar participă la Congresul Socialist de la Milano, unde linia revoluţionară nu are succes, reformiștii sunt majoritari și, ca atare, determină federaţia din Forlì să se desprindă din partid. Nu este vorba de lipsa de experienţă a unui politician prea tânăr, doar că, pentru el, ideile și programele se află înaintea structurii organizatorice,

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

iar singurul scop este să le realizeze, altfel se schimbă totul. Federația îl urmează și se declară autonomă pe 23 aprilie 1911. Aceasta este o linie de la care Mussolini nu se va mai abate niciodată, după cum vor demonstra opțiunile sale viitoare.

• *Sensibilitatea de muzician este o calitate rară și prețioasă, mai ales că nu e ușor să cânți la vioară. Însă Mussolini reușește și vrea să o demonstreze cu această fotografie.*

Când, în vara următoare, socialiștii și republicanii lansează o campanie de protest împotriva războiului declarat Turciei de către Giolitti pentru a-i smulge Tripolitania și Cirenaica, firește că Mussolini se află printre protagoniștii manifestațiilor din provincia Romagna. Este arestat pe 14 octombrie și condamnat la un an de închisoare pentru sabotaj și instigare la violență, pedeapsă ulterior înjumătățită în recurs. Așadar, iese din închisoare în martie 1912 și își concentrează toată activitatea în pregătirea iminentului congres al partidului care își începe lucrările pe 7 iulie în Reggio Emilia. Ca întotdeauna, obiectivul este ambițios: să ducă partidul pe poziții revoluționare.

Tezele lui radicale găsesc susținători printre delegații de la bază, profund dezamăgiți de linia reformistă adoptată de consiliul director al partidului. Războiul contra Turciei

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

se dovedise o acțiune extrem de costisitoare pe plan uman și social. Într-un climat de disconfort generalizat, o personalitate charismatică precum a lui Mussolini câștigă adepți. Linia „dură" triumfă. Congresul hotărăște expulzarea unor reformiști cum ar fi Leonida Bissolati și Ivanoe Bonomi; astfel, curentul moderat susținut de Turati și de Treves devine minoritar. La conducere ajung maximaliștii care îl au în frunte pe Costantino Lazzari. Lui Mussolini i se încredințează conducerea ziarului partidului, *Avanti!*, cu sediul la Milano.

În câteva săptămâni, el reorganizează complet ziarul: angajează colaboratori noi cu diverse tendințe, adoptă o concepție tipografică mai modernă și, mai ales, un stil mai incisiv, mai agresiv și polemic. Astfel transformat, *Avanti!* își dublează tirajul în câteva luni și atinge câteodată vârfuri de 100 000 de exemplare. La Milano, tânărul provincial își poate lărgi cercul de cunoștințe. Se atașează de Margherita Sarfatti, care devine colaboratoarea lui pentru critică teatrală, într-o anumită măsură consilier și ghid, și îl determină să lucreze într-o manieră mai amplă și mai diversificată față de cea provincială în care lucrase anterior.

În timpul mișcărilor muncitorești care se desfășoară cu violență în mai și în august 1913, Mussolini nu își ascunde simpatia pentru grupul de sindicaliști revoluționari care, conduși de Filippo Corridoni, au ieșit la sfârșitul lui martie din Confederația Generală a Muncii (Confederazione generale del lavoro – Cgl), controlată de reformiști. Curând după aceea, el înființează prima sa revistă, *Utopia*, deschisă la discuții și la propuneri diferite de cele care urmează linia partidului.

Alegerile generale din octombrie–noiembrie, primele ținute cu vot masculin universal, la care guvernul se teme de un succes al socialiștilor, îl găsesc pe Mussolini printre protagoniștii campaniei electorale. Socialiștii câștigă 52 de mandate, însă printre acestea nu se numără cel din Forlì unde Mussolini, care adunase ceva mai mult de 3 000 de voturi, nu a fost ales. Un motiv în plus pentru a lucra în interiorul partidului la pregătirea congresului care se desfășoară la Ancona în aprilie 1914. Aici, Mussolini se afirmă

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

ca lider indiscutabil al maximaliștilor și, în scurt timp, este ales consilier comunal socialist la Milano.

Tensiunea politică și socială care zbuciumă țara atinge apogeul în luna iunie, în „săptămâna roșie", agitație populară organizată de sindicaliștii revoluționari care se transformă în insurecție în Romagna și în Marche.

Retragerea Cgl de la manifestații și mai ales nehotărârea demonstrată de conducerea partidului îl determină pe Mussolini să nu mai sprijine, așa cum făcuse până atunci în *L'Avanti!*, protestul popular și îi confirmă ceea ce de multă vreme știe: conducerea partidului nu este în stare nici să pregătească, nici să administreze o insurecție într-o perspectivă revoluționară. Cadrul național, prea restrâns, nu o permite.

Război și revoluție

Între 28 iunie și 28 iulie 1914 se declanșează o criză între Austro-Ungaria și Germania pe de o parte, Marea Britanie, Franța și Rusia, pe de alta. Criza este de proporții neașteptate pentru mecanismul alianțelor care târăște Europa într-un război împotriva căruia Mussolini ia atitudine imediat în *L'Avanti!*, ilustrând principiile de „neutralitate absolută" în raport cu statul susținute de Partidul Socialist Italian („Nici aderare, nici sabotaj"). Din contră, socialiștii germani, belgieni și francezi au avut orientări diferite, favorabile unui conflict pe care, cu diverse motivații, îl consideră corect.

În Italia, unde guvernul declară neutralitatea, după cum i se permite prin clauzele Triplei Alianțe, se deschide o campanie intervenționistă care strânge adeziuni cam de la toate orientările politice, fie ele liberale, democratice sau naționaliste. Împotrivă sunt liberalii lui Giolitti, catolicii și, firește, socialiștii.

Mussolini începe să creadă că aceasta este ocazia să insereze partidul și masele proletare într-o situație din care Europa și Italia vor ieși, dacă nu transformate, oricum foarte diferite. Nu poți fi spectator, fiindcă doar cine avea să fie implicat va avea un cuvânt de spus. Încearcă să îndrepte partidul spre această poziție,

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

stimulând discuția cu un articol publicat în 18 octombrie, în care sugerează ipoteza unei „neutralități active", respectiv deschisă la colaborare cu guvernul.

Rezultatul negativ al apelului este atât de mare încât îl determină să lase conducerea partidului și a ziarului și să își apere socialismul din coloanele unui nou cotidian pentru care găsește imediat susținere din surse diferite: industriași, un sindicat al personalului navigant, exponenți ai socialismului francez. Primul număr al ziarului *Popolo d'Italia* apare pe 15 noiembrie. Nouă zile mai târziu, Mussolini este exclus din partid.

La începutul anului 1915, împreună cu sindicaliștii revoluționari ai lui Corridoni, participă la formarea Fasciilor de Acțiune Revoluționară, formațiune intervenționistă de stânga. Mussolini este ferm convins că formațiunile politice și sindicale care îi reprezintă pe muncitori ar trebui să fie favorabile războiului fiindcă este evenimentul revoluționar atât de mult așteptat.

Din martie până în mai el este protagonistul unei intense campanii intervenționiste. Pe urmă vine momentul intrării în război. Pentru țară, 24 mai, și doar trei luni mai târziu pentru Mussolini.

Acesta e rechemat împreună cu contingentul lui, dar Ministerul de Război îi neagă admiterea la cursul de cadeți pentru că este considerat revoluționar. Astfel, după zece ani, îmbracă din nou uniforma de bersalier în Regimentul 11 care operează pe frontul Alto-Isonzo. Rămâne însă scurtă vreme în tranșee: în noiembrie se îmbolnăvește de febră tifoidă și este nevoit să se întoarcă acasă într-o convalescență de câteva luni. Acum profită să își pună la punct complicata situație familială. Pe 16 decembrie se căsătorește la starea civilă cu Rachele, iar pe 11 ianuarie 1916 îl recunoaște pe Benito Albino, fiul avut din relația cu Irene Dalser.

Reîntors pe front, promovat caporal, apoi caporal-major, își face datoria ca soldat până când, pe 23 februarie 1917, cu câteva zile înainte de a fi promovat sergent, explozia unui lansator de grenade îl rănește cu numeroase schije. După luni de zile petrecute în spital, în august este lăsat la vatră vreme de un an.